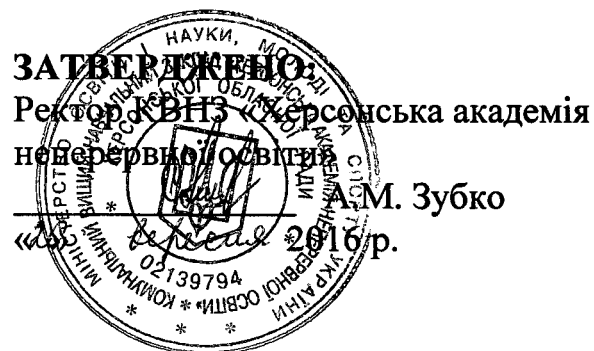

**КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

**ПРОГРАМА КУРСУ ЗА ВИБОРОМ
«ГЕОГРАФІЯ РІДНОГО КРАЮ»
для учнів 6 класу**

Укладач:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики викладання
природничо-математичних та технологічних дисциплін
Філончук З.В.

ХЕРСОН 2016

Обговорено

на засіданні кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних та технологічних дисциплін

(Протокол № 7 від 19 вересня 2016 р.)

Схвалено

на засіданні вченої ради КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради

(Протокол № 5 від 20 вересня 2016 р.)

Рецензенти:

Пилипенко І.О. – доктор географічних наук, декан факультету біології, географії і екології Херсонського державного університету

Кундис Т.П. – спеціаліст вищої категорії, учитель географії Херсонського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу №48 Херсонської міської ради

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до наказу управління освіти і науки Херсонської обласної державної адміністрації від 14 липня 2016 року № 209 «Про робочі навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів та структуру 2016-2017 навчального року», у 6-му класі загальноосвітніх навчальних закладів рекомендовано викладання курсу «Географія рідного краю» за рахунок регіонального компоненту варіативної складової робочих навчальних планів.

Програма курсу за вибором «Географія рідного краю» для учнів 6 класу є важливим компонентом змісту допрофільної географічної освіти. Вона становить цілісну систему знань з фізичної та соціально-економічної географії Херсонської області. Зміст курсу «Географія рідного краю» відображає своєрідність фізико-географічних умов Херсонської області, особливості її соціально-економічного розвитку

Головна мета курсу – поглиблення і розширення знань про свій край, формування навичок творчої діяльності, виховання любові до рідного краю.

Основними завданнями курсу є:

- поглиблення та розширення знань учнів про природну скарбницю Херсонщини, її господарський потенціал, природні та історичні пам'ятки; визначення місця області в соціально-економічному, політичному та культурному житті країни;
- розвиток пізнавального інтересу учнів до природних та соціально-економічних об'єктів рідного краю, їх творчої уяви і критичного мислення, вміння працювати з краєзнавчими джерелами;
- виховання патріотизму, розуміння цінностей прав людини та громадянських свобод, екологічної культури;
- формування особистої відповідальності за долю держави та рідного краю, активної життєвої позиції, адекватної поведінки в навколишньому середовищі.

У результаті реалізації окреслених завдань в учнів мають формуватися навчально-пізнавальна, громадянська, інформаційна, картографічна, комунікативна, здоров'язбережувальна, загальнокультурна компетенції. Вивчення курсу «Географія рідного краю» має сприяти формуванню у школярів особистісних рис патріота рідної землі; розвивати духовно-моральну, трудову, екологічну культуру; прищеплювати бажання стати свідомим громадянином, соціально-активною особистістю.

Курс викладається у 6-му класі паралельно з вивченням базового курсу «Загальна географія» за рахунок регіонального компоненту варіативної складової робочих навчальних планів.

«Загальна географія» є першим систематичним курсом нового шкільного предмета. У процесі вивчення загальної географії в учнів формуються уявлення про Землю як природний комплекс, про особливості земних оболонок та їх взаємозв'язки, про кількість і розміщення населення земної кулі, людські раси, положення України та окремих держав на політичній карті світу.

Таким чином, у 6-му класі розпочинається формування загальної географічної культури школяра та поступове навчання картографічній мові не тільки підчас вивчення загальної географії, а й при вивченні курсу «Географія рідного краю». Учні оволодівають основними географічними поняттями, як фізичної, так і соціально-економічної географії, набувають певних умінь у роботі з різними джерелами географічної інформації.

Курс може викладатися за варіантами, які передбачають різну кількість годин на вивчення предмета. Так, за варіантом А на вивчення курсу відводиться 35 (1 год. на тиждень) годин, за варіантом Б – 17 годин (0,5 год. на тиждень). Ці години розподіляються відповідно до навчального плану, яким користується навчальний заклад. Запланований резерв часу становить 4 години.

Практичною складовою програми передбачено 4 екскурсії, 7 практичних робіт і 6 досліджень, оцінювання яких відбувається відповідно до

загальних вимог. Усі ці форми роботи спрямовані на формування географічних компетенцій учнів, розвиток їх творчого потенціалу, формування навичок роботи з джерелами краєзнавчої інформації.

Запропонований у програмі розподіл годин за розділами і темами є орієнтовним. Резервну частину навчального часу учитель може використати на свій розсуд із метою більш глибокого вивчення певного навчального матеріалу з урахуванням навчальних можливостей та запитів учнів конкретного класу.

Навчально-тематичний план

№	Тема	Кількість годин	
		Варіанти	
		А	В
1.	ВСТУП. Що вивчає курс «Географія рідного краю».	1	1
	РОЗДІЛ І. ХЕРСОНЩИНА НА КАРТІ УКРАЇНИ	3	2
1.	Географічне положення Херсонської області. Адміністративний устрій. <i>Практична робота №1.</i> Позначення на контурній карті свого населеного пункту, адміністративних меж і районних центрів Херсонської області.	1	1
2.	Географічні дослідження нашого краю. Походження географічних назв. <i>Дослідження.</i> Спостереження за змінами у природі своєї місцевості. <i>Віртуальна екскурсія «Мандруй Херсонщиною».</i>	2	1
	РОЗДІЛ ІІ. ОСОБЛИВОСТІ ПРИРОДИ РІДНОГО КРАЮ	14	7
1.	Рельєф Херсонської області. <i>Практична робота №2.</i> З чого роблять скло?	3	1
2.	Погода та клімат. <i>Дослідження.</i> Аналіз погоди за поточний місяць.	3	2
3.	Води суходолу. Водні багатства рідного краю. <i>Практична робота №3.</i> Позначення на контурній карті найбільших річок, озер та інших водних об'єктів Херсонської області. <i>Дослідження.</i> Походження назв місцевих водойм.	4	2
4.	Ґрунти. <i>Дослідження.</i> Як підвищити родючість ґрунтів?	1	1
5.	Рослинність та тваринний світ. <i>Практична робота №4.</i> Складання буклету «Рослини нашого краю (або тварини) у Червоній книзі України». <i>Екскурсія.</i> Відвідування ботанічного саду (або дендропарку, заповідника, заказника чи іншого природоохоронного об'єкта Херсонщини).	3	1
	РОЗДІЛ ІІІ. НАСЕЛЕННЯ РІДНОГО КРАЮ ТА ЙОГО ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	10	4
1.	Населення. <i>Практична робота №5.</i> Складання картосхеми географії розселення свого роду «Сторінками сімейного альбому». <i>Дослідження.</i> Наші видатні земляки. <i>Екскурсія.</i> Вулиця, на якій живу.	2	1
2.	Господарська діяльність. <i>Практична робота №6.</i> Комплексна характеристика свого населеного пункту. <i>Дослідження.</i> Природні (культурні) пам'ятки свого краю. <i>Екскурсія.</i> Ознайомлення з місцевим промисловим підприємством або установою.	8	3
	РОЗДІЛ ІV. ЛЮДИНА І ПРИРОДА	3	2
1.	Взаємодія людини і природи. Негативні наслідки діяльності людини. <i>Дослідження.</i> небезпечні екологічні ситуації у Херсонській області та основні заходи, спрямовані на їх розв'язання.	1	1
2.	Охорона природи. <i>Практична робота №7.</i> Створення екологічної листівки.	2	1
	Резерв часу.	4	1
	Разом годин	35	17

Календарно-тематичний план
35 год. (1 год. на тиждень)

№	Тема уроку	Год.	Дата
1.	ВСТУП (1 год.). Що вивчає курс «Географія рідного краю».	1	
РОЗДІЛ І. ХЕРСОНЩИНА НА КАРТІ УКРАЇНИ (3 год.)			
	Тема 1. Географічне положення Херсонської області. Адміністративний устрій (1 год.).		
2.	Географічне положення Херсонської області. Адміністративний устрій. <i>Практична робота №1.</i> Позначення на контурній карті свого населеного пункту, адміністративних меж і районних центрів Херсонської області.	1	
	Тема 2. Географічні дослідження нашого краю. Походження географічних назв (2 год.).		
3.	Історія географічних досліджень території сучасної Херсонщини. Особливості організації власних географічних спостережень. <i>Дослідження.</i> Спостереження за змінами у природі своєї місцевості.	1	
4.	Походження географічних назв рідного краю. <i>Віртуальна екскурсія «Мандруй Херсонщиною».</i>	1	
РОЗДІЛ ІІ. ОСОБЛИВОСТІ ПРИРОДИ РІДНОГО КРАЮ (14 год.)			
	Тема 1. Рельєф Херсонської області (3 год.).		
5.	Особливості рельєфу області та своєї місцевості. Фізична карта Херсонської області.	1	
6.	Мінерали, гірські породи та корисні копалини рідного краю. <i>Практична робота №2.</i> З чого роблять скло?	1	
7.	Різноманітність та утворення основних форм рельєфу. Унікальні форми рельєфу Херсонщини.	1	
	Тема 2. Погода та клімат (3 год.).		
8.	Погода у рідному краї та її показники. Характерні ознаки погоди за сезонами.	1	
9.	Несприятливі погодні явища. Вплив погоди на господарську діяльність людини. <i>Дослідження.</i> Аналіз погоди за поточний місяць.	1	
10.	Особливості клімату та його зміни за даними місцевих спостережень. Кліматична карта Херсонської області.	1	
	Тема 3. Води суходолу. Водні багатства рідного краю (4 год.).		
11.	Різноманіття вод суходолу. Основні річки та їх притоки. <i>Дослідження.</i> Походження назв місцевих водойм.	1	
12.	Озера Херсонщини, їх різноманітність та рекреаційний потенціал. Болота: поширення, причини заболочення. <i>Практична робота №3.</i> Позначення на контурній карті найбільших річок, озер та інших водних об'єктів Херсонської області.	1	
13.	Штучні водойми та водотоки: ставки, водосховища, зрошувальні канали. Екологічні наслідки експлуатації зрошувальних каналів. Північно-Кримський канал.	1	
14.	Підземні води: умови залягання та використання. Використання вод суходолу, проблема забруднення та охорона.	1	
	Тема 4. Ґрунти (1 год.).		
15.	Основні типи ґрунтів, їх властивості та причини солонцюватості. Карта ґрунтів Херсонської області. Використання ґрунтів.	1	

	<i>Дослідження. Як підвищити родючість ґрунтів?</i>		
	Тема 5. Рослинність та тваринний світ (3 год.).		
16	Рослинність: найбільш поширені дикорослі види рослин та рослинні угруповання. Рослини, занесені до Червоної книги України.	1	
17	Тваринний світ: різноманітність диких тварин у своїй місцевості. Тварини, занесені до Червоної книги України. <i>Практична робота №4.</i> Складання буклету «Рослини нашого краю (або тварини) у Червоній книзі України».	1	
18	<i>Експерсія.</i> Відвідування ботанічного саду (або дендропарку, заповідника, заказника чи іншого природоохоронного об'єкта Херсонщини).	1	
РОЗДІЛ III. НАСЕЛЕННЯ РІДНОГО КРАЮ ТА ЙОГО ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ (10 год.)			
	Тема 1. Населення (2 год.).		
19	Історія заселення Херсонської області. Кількість населення. Розселення: міські і сільські населені пункти області. <i>Практична робота №5.</i> Складання картосхеми географії розселення свого роду «Сторінками сімейного альбому».	1	
20	Національний склад населення Херсонської області, особливості мови, звичаїв, обрядів, релігії. Видатні земляки. <i>Дослідження.</i> Наші видатні земляки. <i>Експерсія.</i> Вулиця, на якій живу.	1	
	Тема 2. Господарська діяльність (8 год.).		
21	Місце Херсонської області у господарському комплексі України. Галузі господарства.	1	
22	Промисловість: найбільші підприємства області, їх продукція та розташування.	1	
23	Сільське господарство. Фермерство на Херсонщині.	1	
24	Транспорт: головні залізничні, автомобільні, повітряні, водні шляхи сполучення та вокзали (порти) Херсонської області, трубопроводи.	1	
25	Головні освітні та наукові заклади й установи. Основні заклади та об'єкти культури і спорту.	1	
26	Охорона здоров'я і курортне господарство. Розвиток туризму на Херсонщині. <i>Дослідження.</i> Природні (культурні) пам'ятки свого краю.	1	
27	<i>Практична робота №6.</i> Комплексна характеристика свого населеного пункту.	1	
28	<i>Експерсія.</i> Ознайомлення з місцевим промисловим підприємством або установою.	1	
РОЗДІЛ IV. ЛЮДИНА І ПРИРОДА (3 год.)			
	Тема 1. Взаємодія людини і природи. Негативні наслідки діяльності людини (1 год.).		
29	Негативні наслідки діяльності людини у Херсонській області. <i>Дослідження.</i> Небезпечні екологічні ситуації у Херсонській області та основні заходи, спрямовані на забезпечення екологічної безпеки.		
	Тема 2. Охорона природи (2 год.).		
30	Охорона навколишнього середовища. Природоохоронні об'єкти Херсонської області. <i>Дослідження.</i> Небезпечні екологічні ситуації у Херсонській області та основні заходи, спрямовані на їх розв'язання.	1	
31	Правила природоохоронної поведінки. <i>Практична робота №7.</i> Створення екологічної листівки.	1	
	Резерв часу.	4	

Разом годин	35
-------------	----

Географія рідного краю
Програма курсу за вибором
для учнів 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів
35 (17) годин

Кіль- сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учня
1	ВСТУП Що вивчає курс «Географія рідного краю». Джерела знань про наш край: карти й атласи, довідники, енциклопедії, художня література, місцеві газети, Інтернет-ресурси, краєзнавчі музеї, екскурсії, туристські походи.	Учень: знає сутність поняття «рідний край»; називає об'єкти вивчення курсу; наводить приклади Інтернет-ресурсів про свій край; характеризує джерела знань про рідний край; вміє обирати джерела краєзнавчої інформації та користуватися ними; оцінює значення знань про рідний край для себе і місцевої громади, суспільства в цілому.
3	РОЗДІЛ I. ХЕРСОНЩИНА НА КАРТІ УКРАЇНИ	
1	Тема 1. Географічне положення Херсонської області. Адміністративний устрій. Географічне положення свого населеного пункту в області, Україні. Адміністративна карта Херсонської області. Адміністративний устрій нашого краю: минуле, сьогодення, майбутнє. Практична робота №1. Позначення на контурній карті свого населеного пункту, адміністративних меж і районних центрів Херсонської області.	Учень: знає сутність поняття «географічне положення»; ознаки адміністративної карти; називає і показує на карті адміністративні райони Херсонської області; наводить приклади географічних відомостей про адміністративний устрій краю у минулому; характеризує географічне положення свого населеного пункту й області; пояснює вплив географічного положення на природні умови області; вміє визначати за картою відстані між об'єктами; оцінює географічне положення Херсонської області.
2	Тема 2. Географічні дослідження нашого краю. Походження географічних назв. Історія географічних досліджень території сучасної Херсонщини.	Учень: знає сутність поняття «топоніміка»; наводить приклади

	<p>Походження географічних назв рідного краю. Особливості організації власних географічних спостережень. Дослідження. Спостереження за змінами у природі своєї місцевості. Віртуальна екскурсія «Мандруй Херсонщиною»</p>	<p>географічних досліджень території області у минулому і тепер; називає прилади, необхідні для організації власних географічних спостережень; пояснює походження географічних назв області; вміє вести спостереження за змінами у природі та описувати їх; оцінює значення географічних досліджень рідного краю для його пізнання.</p>
14	РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ПРИРОДИ РІДНОГО КРАЮ	
3	<p>Тема 1. Рельєф Херсонської області. Особливості рельєфу області та своєї місцевості. Фізична карта Херсонської області. Вплив діяльності людини на земну поверхню. Мінерали, гірські породи та корисні копалини рідного краю. Різноманітність та утворення основних форм рельєфу. Унікальні форми рельєфу Херсонщини. Практична робота №2. З чого роблять скло?</p>	<p>Учень: називає форми рельєфу на території Херсонської області та у своїй місцевості; показує на карті великі форми рельєфу; наводить приклади використання корисних копалин у господарстві; вміє розрізняти породи й мінерали, поширені у своїй місцевості; пояснює вплив діяльності людини на земну поверхню; оцінює вплив людини на рельєф, наслідки видобування корисних копалин.</p>
3	<p>Тема 2. Погода та клімат. Погода у рідному краї та її показники. Характерні ознаки погоди за сезонами. Несприятливі погодні явища. Вплив погоди на господарську діяльність людини. Особливості клімату та його зміни за даними місцевих спостережень. Кліматична карта Херсонської області. Дослідження Аналіз погоди за поточний місяць («Щоденник погоди для школярів»). Джерело: https://www.gismeteo.ua/ua/weather-kherson-4987/gm/</p>	<p>Учень: називає основні показники погоди та клімату; наводить приклади небезпечних погодних явищ та їх наслідків; характеризує погоду дня та місяця, погодні умови сезонів року своєї місцевості; порівнює особливості погоди в різні сезони року за даними останніх років спостережень; пояснює наслідки забруднення повітря; вміє спостерігати за погодою за допомогою метеорологічних приладів; оцінює вплив погодних умов</p>

		на господарську діяльність людини.
4	<p>Тема 3. Води суходолу. Водні багатства рідного краю. Різноманіття вод суходолу. Основні річки та їх притоки. Міжнародний день Дніпра. Озера Херсонщини, їх різноманітність та рекреаційний потенціал. Болота: поширення, причини заболочення. Штучні водойми та водотоки: ставки, водосховища, зрошувальні канали. Екологічні наслідки експлуатації зрошувальних каналів. Північно-Кримський канал. Підземні води: умови залягання та використання. Причорноморський артезіанський басейн. Використання вод суходолу, проблема забруднення та охорона. <i>Практична робота №3.</i> Позначення на контурній карті найбільших річок, озер та інших водних об'єктів Херсонської області. <i>Дослідження.</i> Походження назв місцевих водойм.</p>	<p>Учень: називає складники вод суходолу у своїй місцевості; знає походження назв місцевих водойм; показує на карті області найбільші річки, озера та інші водні об'єкти; характеризує водні об'єкти своєї місцевості за типовим планом; визначає на місцевості й за картою напрямки і характер течії річок; пояснює особливості живлення та водного режиму річок, озер; порівнює особливості водних об'єктів області; оцінює водні багатства рідного краю та наслідки їх використання.</p>
1	<p>Тема 4. Ґрунти. Основні типи ґрунтів, їх властивості та причини солонцюватості. Карта ґрунтів Херсонської області. Використання ґрунтів у сільському господарстві, проблеми виснаження та забруднення, заходи із збереження та охорони. <i>Дослідження</i> Як підвищити родючість ґрунтів?</p>	<p>Учень: називає типи ґрунтів, що поширені у Херсонській області; наводить приклади використання ґрунтів у сільському господарстві; пояснює солонцюватість ґрунтів; характеризує основні типи ґрунтів рідного краю; аналізує причини виснаження та забруднення ґрунтів; оцінює заходи із збереження та охорони ґрунтів.</p>
3	<p>Тема 5. Рослинність та тваринний світ. Рослинність: найбільш поширені дикорослі види рослин та рослинні угруповання. Рослини, занесені до Червоної книги України. Тваринний світ: різноманітність диких тварин у своїй місцевості. Тварини, занесені до Червоної книги України. <i>Практична робота №4.</i> Складання буклету «Рослини нашого краю (або тварини) у Червоній книзі України». <i>Екскурсія</i> Відвідування ботанічного саду (або дендропарку, заповідника, заказника чи іншого</p>	<p>Учень: називає найбільш поширені рослинні угруповання та види тварин у своїй місцевості; наводить приклади видів рослин і тварин своєї місцевості, занесених до Червоної книги України; розпізнає найпоширеніші види рослин і тварин свого краю; показує на карті області природоохоронні об'єкти; робить висновки щодо</p>

	природоохоронного об'єкта Херсонщини).	необхідності охорони рослинності й тваринного світу; пояснює вплив діяльності людини на рослинність і тваринний світ своєї місцевості; оцінює роль рослин і тварин у природі й господарській діяльності людини у своїй місцевості.
10	РОЗДІЛ III. НАСЕЛЕННЯ РІДНОГО КРАЮ ТА ЙОГО ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	
2	<p>Тема 1. Населення. Історія заселення своєї місцевості. Кількість населення: свого населеного пункту, своєї області, України. Густота населення. Розселення: міські і сільські населені пункти своєї області. Національний склад населення: найбільші національні групи та національні меншини свого населеного пункту, Херсонської області, особливості мови, звичаїв, обрядів, релігії. Традиційні заняття місцевого населення. Видатні земляки. Практична робота №5. Складання картосхеми географії розселення свого роду «Сторінками сімейного альбому». Дослідження. Наші видатні земляки. Екскурсія. Вулиця, на якій живу.</p>	<p>Учень: називає кількість населення свого населеного пункту, своєї області, України, імена видатних земляків; показує на карті свій населений пункт, обласний центр та інші міста своєї області; розрізняє міські і сільські населені пункти; характеризує населення свого населеного пункту; порівнює особливості мови, звичаїв, обрядів, релігійних вірувань різних національних груп населення своєї області; оцінює важливість толерантного ставлення до представників інших рас, національностей, релігійних громад рідного краю.</p>
8	<p>Тема 2. Господарська діяльність Місце Херсонської області у господарському комплексі України. Галузі господарства. Промисловість: найбільші підприємства області, їх продукція та розташування. Сільське господарство: рослинництво і тваринництво. Фермерство на Херсонщині. Транспорт: головні залізничні, автомобільні, повітряні, водні шляхи сполучення та вокзали (порти) Херсонської області, трубопроводи. Освіта і наука: головні освітні та наукові заклади й установи. Охорона здоров'я і курортне господарство: основні заклади та оздоровниці. Культура і спорт: основні заклади та об'єкти. Туризм: відомі природні та культурні пам'ятки,</p>	<p>Учень: називає сучасні види господарської діяльності населення своєї місцевості; розуміє поняття «господарська діяльність», «види господарської діяльності»; наводить приклади традиційних ремесел свого краю, промислових та інших підприємств і установ свого населеного пункту, району; розповідає про трудову діяльність батьків; показує на карті промислові центри, найважливіші шляхи</p>

	<p>туристичні маршрути та центри Таврійського краю.</p> <p>Практична робота №6.</p> <p>Комплексна характеристика свого населеного пункту (назва, географічне положення, час виникнення, населення, підприємства, заклади освіти, культури, спорту, транспортне сполучення, природні та культурні пам'ятки).</p> <p>Дослідження.</p> <p>Природні (культурні) пам'ятки свого краю.</p> <p>Екскурсія.</p> <p>Ознайомлення з місцевим промисловим підприємством або установою.</p>	<p>сполучення, відомі природні та культурні пам'ятки області;</p> <p>розрізняє підприємства, заклади та установи різних сфер господарської діяльності, види транспорту області;</p> <p>вміє обрати зручний транспортний маршрут між населеними пунктами області;</p> <p>характеризує свій населений пункт;</p> <p>порівнює види транспорту для забезпечення потреб населення області;</p> <p>оцінює значення природних багатств для розвитку господарства рідного краю.</p>
3	РОЗДІЛ IV. ЛЮДИНА І ПРИРОДА	
1	<p>Тема 1. Взаємодія людини і природи.</p> <p>Негативні наслідки діяльності людини: забруднення повітря, вод, ґрунтів, знищення рослинності, тваринного світу у рідному краї.</p> <p>Дослідження</p> <p>Небезпечні екологічні ситуації у Херсонській області та основні заходи, спрямовані на їх розв'язання (за матеріалами сайту Міністерства екології та природних ресурсів України http://www.menr.gov.ua/)</p>	<p>Учень:</p> <p>називає джерела забруднення повітря, вод, ґрунтів у своїй місцевості;</p> <p>наводить приклади негативного впливу діяльності людини на навколишнє середовище в області;</p> <p>порівнює екологічний стан різних районів області.</p>
2	<p>Тема 2. Охорона природи.</p> <p>Охорона навколишнього середовища: заходи, спрямовані на збереження природи. Природоохоронні об'єкти Херсонської області. Правила природоохоронної поведінки.</p> <p>Практична робота №7.</p> <p>Створення екологічної листівки.</p>	<p>Учень:</p> <p>називає природоохоронні об'єкти Херсонської області;</p> <p>розуміє поняття «охорона навколишнього середовища», «природоохоронні об'єкти»;</p> <p>показує на карті природоохоронні об'єкти області;</p> <p>вміє здійснювати елементарні заходи, спрямовані на збереження природи;</p> <p>характеризує заходи, необхідні для охорони природи у своїй місцевості;</p> <p>оцінює значення охорони навколишнього середовища для життя людей у своєму краї.</p>
4	Резерв часу	

Список рекомендованої літератури для вчителя

Навчальні посібники

1. Водотика С.Г., Сінкевич Є.Г. Історія Херсонщини: Навчальний посібник. – Херсон: Айлант, 2003. – 202 с.
2. Географія Херсонщини: Навчальний посібник / Пилипенко І.О. (керівник), Мальчикова Д.С., Єрмакова С.Л., Руденко М.М., Грачова О.М., Козловець А.В., Саркісов А.Ю. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. – 221 с.
3. Етнічна карта півдня України (Соціокультурний та етнополітичний аспекти). Випуск 2. Херсонська область: посібник / за заг. ред. П.І. Надолішнього. – Одеса: Одеський філіал УАДУ; Астропринт, 1998. – 48 с.
4. Кваша С.В., Бойко В.М. Херсонська область. Природа, населення, господарство: Посібник. – Херсон: Айлант, 2004. – 82 с.
5. Коротецкий А.А. Летопись Херсона. – Херсон, 2003. – 283 с.

Довідкові видання

1. Кто есть кто в Херсонской области. 2004-2005 гг. 1700 биографий. Библиографический справочник / за ред. С.М. Сухопарова. – Херсон: Издательский Дом «СЛАЖ», 2005. – 524 с.
2. Нації і народності Херсонщини: минуле і сьогодення. Анотований науково-допоміжний архівно-бібліографічний покажчик. – Херсон: Айлант, 2013. – 242 с.
3. Орлова З.С., Ратнер И.Д. Из истории заселения Херсонщины: Краткий справ. – Херсон, 1993. – 128 с.
4. Путешествие по Херсонщине: Энциклопедия-путеводитель. – Херсон: Наддніпряночка, 2008. – 300 с.
5. Статистичний щорічник Херсонської області за 2012 рік / Голов. упр. статистики у Херсонській обл. – Херсон, 2013. – 499 с.
6. Тростянецкий А.С. История энергетики Херсонщины. – Херсон: «Наддніпряночка», 2005. – 112 с.
7. Херсонщина аграрна: Галузеве презентаційне видання / Авторі-упорядники: Юрій Пашенко, Ольга Алеферко. – Херсон: Наддніпряночка, 2010. – 260 с.
8. Херсонщина. – Херсон: Видавництво «Наддніпрянська правда», 2004. – 201 с.
9. Херсонська область: Географічний атлас: Моя мала Батьківщина / Гол. ред. кол. С.Г. Чорний. – К.: ТОВ «Видавництво «Мапа», 2005. – 20 с.
10. Хто є хто на Херсонщині. Видатні земляки. Вип. 1 / упоряд. В.В. Болгов. – К., 2005. – 288 с.

Інші книги

1. Авдальян М.М. Збірка статей із краєзнавства / М.М. Авдальян. – Херсон: РІПО, 2010. – 100 с.
2. Бойко Я.В. Заселение Южной Украины. Формирование этнического состава населения края: русские и украинцы (конец XVIII – нач. XXI

- в.). Етностатистический очерк. Выпуск 1. – Черкассы: «Вертикаль», 2007. – 48 с.
3. Видатні постаті таврійського краєзнавства: Матеріали обласних краєзнавчих читань (31 січня 2012 р., м. Херсон) / за заг. ред. З.В.Філончук. – Херсон: ХАНО, 2012. – 65 с.
 4. Горобець А.Я., Дорогань С.Б. Особливості топонімоутворення Новотроїцького району Херсонської області / А.Я. Горобець, С.Б. Дорогань. – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2013. – 234 с.
 5. Каховка. Історія – сучасність. – Херсон: Видавництво «Наддніпряночка», 2007. – 116 с.
 6. Край південний – Олешія: краєзнавчий нарис / упоряд. Б. Прищепа, П. Прядка. – Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2009. – 146 с.
 7. Лиховид О.М. Скадовськ та скадовчани / О.М. Лиховид. – Скадовськ, 2005. – 320 с.
 8. Лиховид О.М. Джарилгацька затока / О.М. Лиховид. – Скадовськ, 2008. – 192 с.
 9. Лиховид О.М. Південні ворота України / О.М. Лиховид. – Скадовськ: АС, 2011. – 200 с.
 10. М.М. Авдальян – географ, історик, краєзнавець: Матеріали обласних краєзнавчих читань до 90-річчя від дня народження відомого краєзнавця М.М.Авдальяна (23 січня 2011 р., м.Херсон) / за заг. ред. З.В.Філончук. – Херсон: РІПО, 2011. – 79 с.
 11. Оленковський М.П. Сім історичних чудес Херсонщини / М.П. Оленковський. – Херсон, 2010. – 48 с.
 12. Оленковський М.П. Сім природних чудес Херсонщини / М.П. Оленковський. – Херсон, Айлант, 2009. – 48 с.
 13. Пихуля В.М. Геническ и геничане / В.М. Пихуля. – Геническ, 1995. – 84 с.
 14. Роль топоніміки у дослідженні рідного краю: матеріали ІІІ обласних краєзнавчих читань (31 січня 2013 р., м. Херсон) / за заг. ред. З.В.Філончук. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. – 132 с.
 15. Харченко А.Г. Каланчак та його околиці. Історичний та географічний нарис / А.Г. Харченко – Херсон: Олді плюс, 2008. – 336 с.
 16. Херсонщина запрошує: Художній фотоальбом. – Херсон: Наддніпряночка, 2008. – 384 с.

Періодичні видання

1. 20 років незалежності: Херсонщина // Урядовий кур'єр. – 2011. – №147. – С.8-9.
2. Кожем'яка О.Л. Наш край наприкінці XVIII-XIX ст. Німецькі колоністи-переселенці на землях степової України та Північного Приазов'я. 9 клас. / О.Л. Кожем'яка // Історія та правознавство. – 2011. – № 2. – С.25-31.
3. Свиридова О.І. Край, де калина рубіном цвіте / О.І.Свиридова // Географія та економіка в сучасній школі. – 2012. – № 3. – С. 34-35.

4. Свиридова О.І. Позакласний краєзнавчий захід «Чи знаєш ти Голопристанщину?» / О.І.Свиридова // Географія та економіка в сучасній школі. – 2012. – № 3. – С. 36-37.
5. Тригуб С.Є. Рекреаційна привабливість нижньодніпровських плавнів. Туристсько-краєзнавча подорож / С.Є. Тригуб // Географія. – 2013. – № 7. – С.33-39.
6. Тучапська О. Визначні люди в історії Херсонщини / О. Тучапська // Джерела. – 2011. – № 1. – С.10-12.
7. Філончук З.В. Кам'яний літопис нашого міста (турнір краєзнавців) / З.В. Філончук // Джерела. – 2008. – №11-12. – С.9-12.
8. Філончук З.В. Краєзнавчий брейн-ринг «Моя Херсонщина» / З.В. Філончук // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2009. – №4. – С.14-17.
9. Філончук З.В. Наймолодша область в українському Причорномор'ї / З.В. Філончук // Географія та економіка в сучасній школі. – 2012. – № 3. – С. 32.
10. Херсонщина – слава таврійська земля // Позакласний час. – 2011. – № 4. – С.75-98.
11. Чернієнко Н. Таврійські самоцвіти. Краєзнавчий портрет Херсонщини / Н. Чернієнко, Ю. Чернієнко // Джерела. – 2009. – № 16. – С.11-13.

Список рекомендованої літератури для учня

Навчальні посібники

1. Херсон – мій рідний дім. 5 клас: Навчальний посібник для годин спілкування / Маренчук О.М. (керівник) – Херсон: Наддніпряночка, 2011. – 56 с.
2. Херсон – мій рідний дім. 6 клас: Навчальний посібник для годин спілкування / Корж С.С. (керівник) – Херсон: Наддніпряночка, 2011. – 60 с.
3. Херсон – мій рідний дім. 7 клас: Навчальний посібник для годин спілкування / Колодяжна С.М. (керівник) – Херсон: Наддніпряночка, 2011. – 68 с.
4. Херсон – мій рідний дім. 8 клас: Навчальний посібник для годин спілкування / Бунчук О.А. (керівник) – Херсон: Наддніпряночка, 2011. – 68 с.

Інші книги

1. Алеферко С., Алеферко О. Херсон. Из прошлого в настоящее / С. Алеферко, О. Алеферко. – Херсон: Издательство «Наддніпряночка», 2010. – 156 с.
2. Горностаев Е. Улица Суворова. Суворовская. Нетленная летопись края / Е. Горностаев. – Херсон: Издательство «Надднепряночка», 2007. – 224 с.
3. Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон: Фотокнига-гид / Авторы-составители: Ольга Алеферко, Сергей Алеферко. – Херсон: Наддніпряночка, 2008. – 240 с.
4. Скороход А. Херсон: вчера и сегодня. Сборник очерков / А. Скороход. – Херсон: Надднепряночка, 2008. – 252 с.

5. Сухопаров С.М. Улицы Херсона. Очерки / С.М. Сухопаров. – Херсон : Издательский Дом «СЛАЖ», 2002. – 160 с.
6. Сухопаров С.М. Старый Херсон Сергея Сильванского / С.М. Сухопаров. – Херсон: Издательский Дом «СЛАЖ», 2002. – 264 с.